

Universitätsbibliothek Wuppertal

**DIONYSII || LAMBINI MON-||STROLIENSIS RE-||GII
PROFESSORIS,|| IN || Q. HORATIVM FLACCVM EX FIDE
ATQVE || AVCTORITATE COMPLVRIVM LIBRORVM
MANV-||scriptorum à se emendatum, et aliquoties
recogni-||tum, ...**

Horatius Flaccus, Quintus

Frankfurt/Main, 1577

Ode 16

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1066](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1066)

A *aspectu civium, quam infestis oculis omnium conspici malle. Idem pro Sextio. aliisne est aliquis improbis peculiaris populus, cui nos offensi, inuisiq; fuerimus? Idem pro Cluentio. etiam si is inuidiosus, aut multis offensus esse videatur: etiã si eum oderitis, &c. Idem ad Attic. lib. 2. scio nihil umquam fuisse tam infame, tam turpe, tam peraque omnibus generibus, ordinibus, at atibus offensum, quam hunc statum, qui nunc est. talia sunt iacutus, iuratus, quæ tamen à verbis taceo, iuro manent, vocemque habeant patiendi, significant actionem tamen. Porphyrio autem *offense forme* interpretatur *periurio pollute*. quod sicui placeat magis, non reclamabo. offensus etiam non numquam idem valet, quod infensus, & iratus, propterea, quod, qui offensi, & læsi fuerunt, irasci solent. Plancus Cicer. lib. 10. epist. *Si hominem offensum mihi, coniunctum cum Rep. nõ subleuassent.* Propert. lib. 3. *Offensa illa mihi, non tibi amica dedit.* quæ significatio ad hunc locum quadrare non potest, quamuis in vno cod. manuscr. repererit. *Nec semel irate.**

B *SI CERT. INTR. DOL.]* si certum animo dolorem conceperit Flaccus: si certum in animum Flacci se insinuarit dolor, subaudiendum enim in verbo intravit, in mentem, aut in animum Flacci: & ita loquitur M. Tull. de orat. 2. *definitio in sensum, & in mentem iudicis intrare non potest.* Corn. Tacitus lib. 1. annalium. *pauidos, & conscientia vecordeis intrat metus.*

AT IV, QVICVMQVE ES.] ἄποσποπὴ ad æmulum, seu rivalium suum.

FELICIOR] qui nunc Neera frueris, me extruso, atque expulso.

MEO MALO] meo incommodo exultas, quod spernor à Neera.

LICEBIT] licebit per me sis opulentissimus, sapientiss. pulcherrimus. sic loquitur sat. 2. lib. 2. *licebit Ille repotia, nataleis, aliisue dierum Festos abatus celebret.*

TIBIQUE PACTOLVS FLVAT.] Pactolus Lydia fluvius, qui ad Sardianos auri ramenta ex monte Tmolus deferens, per medium forum vrbis fluit: auctor Herodot. Terpsichore. Plinius lib. 33. cap. 4. quinque totius orbis terrarum fluvios auriferos enumerat, Tagum in Hispania, Padum in Italia, Hebrum in Thracia, Pactolum in Asia, Gangem in India.

NEC TE PYTHAGORÆ FALLANT] & quamuis philosophiam Pythagoricam perdidiceris, animoq; comprehenderis. de Pythagora diximus sup. ad Od. 28. lib. 1.

FORMAQVE VINCAS NIREA] quonemo, Achille excepto, ad bellum Troianum pulchrior profectus est Hom. auctore in. 6. vt ann. sup. ad Od. 20. lib. 3. *Qualis aut Nireus fuit, &c.* sed quod hoc loco forma in amore haud multum valere significat Horatius, Pausanias in eandem sententiam tradit Achaicis, ædificium quoddam fuisse in Ægiria, & in eo, Fortunę signum, quod Amaltheę cornu in manu teneret: tum huic signo proximum adstitisse Cupidinem pennigerum: Atque huius operis hanc fuisse significationem, fortunam magis, quam formam, in amore dominari.

EHEV, TRANSLATOS ALIO] tale est illud Od. 6. lib. 1. *Heu, quoties fidem, Mutatosq; deos flebit, & aspera Nigris æquora ventis!* sic Tibull. lib. 1. eleg. 5. *At tu, qui potior nunc es, mea furta caueo. Versatur celeri fors leuis orbe rota.* iam quemadmodum hic marebis amores, sic epist. ad Macen. 2. lib. 1. dixit *merere fugam. atq; Inter vina fugam Cy nara merere proterua.*

Q V E R I T V R, B E L L O -
rum ciuiliū nullum esse finem,
& remp. Romanā desperat, aliasq;
terras & ipse petere cogitat, & a-
lijs, vt idem faciant, suadet.

Ode 16.

A *Ltera iā teritur bellis ciuilibus atas,*
Suis & ipsa Roma viribus ruit:

Quam neq; finitimi valuerunt perdere

Marsi,

Minacis aut Etrusca Porsenæ manus,
Æmula nec virtus Capuæ, nec Sparta-

cus acer,

Novisq; rebus infidelis Allobrox: (bè,
Nec fera cerulea domuit Germania pu-

Parentibusq; abominatus Annibal:

Impia perdemus deuoti sanguinis atas:

Ferisq; rursus occupabitur solum.

Barbarus, heu, cineres insistet victor: &
urbem

Eques sonante verberabit ungula:

Quæque carent ventis, & solibus, ossa

Quirini,

Nefas videre, dissipabit insolens.

Fortè, quid expediat, communiter, aut
melior pars

Malis carere queritis laboribus.

Nulla sit hac potior sententia: Phocæorū

Velut profugit exsecrata ciuitas: (fana

Agros, atq; Lareis patrios, habitandaq;

Apris reliquit, & rapacibus lupis: (das

Ire, pedes quocūq; ferūt: quocūq; per vn-

Notus vocabit, aut proteruus Africus.

Sic placet? an melius quis habet suadere?

secunda

Ratem occupare quid moramur alite?

A *Sediuremus in hac: simul imis saxa rena-
Vadis leuata, ne redire sit nefas: (rint
Nen cōuersa domum pigeat dare lintea,
quando
Padus Matina lauerit cacumina:
In mare seu celsus pcurrerit Apenninus:
Nouaq; mōstraiunxerit libidine (uis:
Mir amor, iuuet ut tigreis subsidere cer
Adulteretur & columba miluio: (nes:
Credula nec fuluos timeāt armenta leo-
Ametq; salsa leuis hircus equora.
Hac, & quæ poterunt reditus abscinde-
re dulcis,
Eamus omnis exsecrata ciuitas,
B Aut pars indocili melior grege. mollis, &
exspes
Inominata per primat cubilia.
Vos, quib. est virt^o, muliebrē tollite luctū:
Etrusca prater & volate littora. (ta
Nos manet Ocean^o circūuag^o: arua, bea-
Petamus arua, diuiteis & insulas:
Reddit ubi Cererē tellus inarata quotan
Et imputata floret vsq; vinea: (nis:
Germinat et nūquā fallētis termes oliua:
Suamq; pulla ficus ornat arborem:
Mella caua manāt ex ilice: mōtibus altis
Leuis crepante lymphā desilit pede.
Illic iniussæ veniunt ad mulctra capella:
C Refertq; tenta grex amicus vbera:
Nec vespertinus circū gemit vsus ouile:
Nec intumescit alta viperis humus:
Pluraq; felices mirabimur, ut neq; largis
Aquosus Eurūs arua radat imbribus,
Pinguia nec siccis urantur semina glebis:
Vtrumq; rege temperante calitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus:
Neq; impudica Colchis intulit pedem:
Nō huc Sidonij torserunt cornua nautæ,
Laboriosa nec cohors Vlyssæi.
Nulla nocent pecori cotagia: nullius astri
Gregem æstiosa torret impotentia.
Iupiter illa piæ secreuit littora genti,
Ut inquinavit ære tempus aureum:*

*Ære, dehinc ferro durauit sæcula. quorū D
Pijs secunda vate me datur fuga.*

ALTERA IAM TERITVR BELLIS] æ-
tas triginta annorum spatium continet, vt supra
admonui ad Od. 9. lib. 2. Prior igitur ætas bellis
ciuilibus vexata, ea est, quæ intra Syllæ & Sulpicij,
Octauij & Cinna, Marij & Syllæ, Pompeij & Cæ-
saris tempora vertitur. M. Tull. epist. lib. 4. ad M.
Marcell. *Omnia sunt misera in bellis ciuilibus, quæ
maiores nostri ne semel quidem: nostra ætas sepe iam
sensit.* Idem Philip. 8. *Sylla cum Sulpicio de iure le-
gum, quas per vim latas Sylla dicebat, contendit: Cin-
na cum Octauio de nouorum ciuium suffragijs: rursus
cum Mario, & Carbone Sylla, ne dominarentur
indigni, & vt clarissimorum hominum crudelissimā
puniretur necem.* De proximo bello ciuili non libet di-
cere: ignoro causam. detestor exitū. Hoc bellum quin-
tum ciuile geritur, atq; omnia in nostram ætatem in-
ciderunt. Altera autem ætas, quæ eadem C. Cæsa-
ris cōsecuta est, multa item alia bella ciuilia vidit:
Mutinense, aduersus M. Antonium: Perusinum,
contra L. Antonium M. Antonij fratrem: Sicilien-
se, seu potius Fretense, contra Sex. Pompeiū Pom-
peij Magni filium: Thessalicum seu Philippense,
aduersus M. Brutum & C. Cassium, Aetiæcum,
contra M. Antonium & Cleopatram.

SUIS ET IPSA RO. VIR.] sic supra Od.
7. vt sua Vrbs hac periret dextera. In vno qui-
dem cod. manuscrip. scriptum reperi, *Suis & ipsa
R. v. perit.*

MARSI] à quibus Marficum bellum appel-
latum, quorum dux Propedius, vt sup. annotaui-
mus ex Strabone ad Od. 14. lib. 3.

PORSENÆ MANVS] Porfena dux Etrusco-
rum, de quo vide T. Liuium lib. 2. annalium.

ÆMVLÆ NEC VIRT. CAP.] M. Tull. in
ea orat. quam habuit in senatu de lege agr. contra
Rull. sic ait, *Maiores nostri Capua magistratus, sena-
tum, consilium commune, omnia deniq; insignia reip.
sustulerunt, neq; aliud quicquam, nisi inane nomen
Capua reliquerunt, nō crudelitate (quid enim illis fuit
clementius, qui etiam externis hostibus victis sua se-
pissime reddiderunt?) sed consilio, quod videbant, si
quod reip. vestigium illis moribus contineretur, urbē
ipsam imperio domicilium præbere posse.* Idem in ea,
quam habuit ad populum contra eundem, dicit
populum Ro. treis solūm vrbeis in terris omni-
bus, Karthaginem, Corinthum, Capuam statuis-
se posse imperij grauitatem, ac nomen sustinere.
*Deleta Karthago est (inquit) & c. De Capua mul-
tum est, & diu consultatum. Exstant litteræ, Quiri-
tes publicæ: sunt S. C. complura.*

SPARTACVS] de Spartaco, seruorum duce,
& bello seruili ab eo conflato, diximus supra ad
Od. 14. lib. 3.

NOVISQVE REB. INFID.] Cæsar com-
mentar. de bello Gallico li. 3. & 4. scribit, omneis
Gallos rebus nouis studere, & ad bellum celeri-
ter, mobiliterque excitati. Potest igitur fieri, vt
Horatius hoc loco nomine Allobrogum, qui Ci-
ceronis, & Cæsaris ætate fuerunt pacati, ceteros
Gallos significet, qui Romanorum imperium nō
a quo

A æquo admodum animo perferebant. Quamquã mihi fit verisimilius, Allobrogum nomine, Allobroges ipsos, non alios Gallos, intelligi. Neque me mouebit, quòd obijcit Glareanus, Allobroges in coniuratione illa Catilinaria, populi Romae maiestatem conseruare, quàm coniuratorum consilijs assentiri, & fauere maluisse: neque vsquam alibi alienos à populo Romano animos habuisse: quare non faciliè explicari posse, quamobrè nunc eos dicat Horatius infideleis: sed hæc (vt dixi) non mouent. Non enim, si nihil moliti sunt aduersus populum Romanum, continuò sequitur, metuendum nõ fuisse, ne facerent. Præterea infideles nõ hi solùm appellantur, qui fidem non seruant: quales sunt perfidi: sed & ij, quibus tutò non creditur, & qui data occasione libenter, & cupidè sint nocituri, fidemque violaturi. Itaque M. Tull. Catil. tertia, hanc Allobrogum in rebustam turbulentis, & periculosis quietem, atq; hoc otium, non eorum erga populum Romanum, caritati, aut fidei, aut constantiæ tribuendum esse censet: sed Deorum in populum Romanum beneuolentiæ, ac benignitati. sic enim scribit eo loco, *Iam verò illa Allobrogum sollicitatio à Lentulo, ceterisq; domesticis hostibus, tantares, tam dementer credita & ignotis, & barbaris, commissaq; litteræ numquam essent profecto, nisi à Dijs immortalibus huic tantæ audaciæ consilium esset ereptum.* Præterea constat ex oratione M. Tull. de prouincis. Allobroges non perpetuò in officio, neq; in fide erga populum Romanum, mansisse. his verbis, *Modò C. Pomtinus fortissimus vir ortum repente bellum Allobrogum, atq; hac scelerata coniuratione excitatū, prælijs fregit, eosq; domuit, qui lacefferant.* Postremò in oratione pro M. Fonteio, Belgarum, & Allobrogum infidelitatem disertè notat idem Cicero his verbis. *quibus neq; propter iracundiam, fidem: neq; propter infidelitatem, honorem habere debetis.* Nam hos significari declarant ea, quæ tribus pagellis pòst sequuntur. *Vos Belgarum, atq; Allobrogum testimonijs non credere timetis?* quidam vir doctus hunc locum ita videtur intelligere, vt Allobroges eò dixerit Horatius infideleis nouis rebus, quia se præbuerint in eos infideleis, qui nouis rebus studerent, nempe in coniuratos. hæc enim illius verba sunt in commentarijs eius in Catilinariam tertiam. *sed illi cum simularent, se ei consilio fauere, totam rem tamen ad Q. Fabium Sangam detulerunt. vnde dictum est ab Horatio, Nonisq; rebus infidelis Allobrox.* Mihi autem hæc sententia probari nullo modo potest. Nam cum Horatius Allobroges hinc cum Marfis illis, qui bellum Marficum excitauerunt, cum Porfena, cum Capua, Spartaco, Germanis, Annibale numeret, qui fuerunt hostes populi Romani, perspicueque hoc dicat Horatius, Romam, quæ hostibus externis restiterit, aut quæ ab hostibus externis labefactari non potuerit, à ciuibus eueriti: pugnantia loqueretur, si hunc sensum probaremus. Multa in Allobroges M. Tull. pro Fonteio. Sed dici potest, eum inferuire causæ.

NEC FERA CÆRULEA, &c.] cærulea iuuentute. Sed cur cæruleam appellat? an quòd se Germani cæruleo colore inficiunt, vt formido-

losiores sint in prælijs? quòd quidem de Germanis à quoquam memoriæ proditum esse non memini. At de Britannis sic Cæsar lib. 5. *Omnes verò se Britanni glasto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem, atq; hoc horridiore sunt in pugna aspectu.* vbi docti quidam legunt *luto*, seu *luteo infic.* alij *glauco.* Item Propert. lib. 2. *Nunc etiam insectos demens imitare Britanos, Ludis & externo tincta nitore caput.* an quòd Germani ferè omnes cæruleis sunt oculis? quæ ratio probabilior est. nam etiam hoc traditum est à Corn. Tacito lib. de moribus German. *Vnde habitus quoq; corporum quamquam in tanto hominum numero, idem omnibus: truces & cærulei oculi, rutila comæ, magna corpora, & tantum ad impetum valida, &c.*

PARENTIBVS QVE ABOM. ANN.] eorum parentibus, qui bellis Punicis in prælijs cæsi sunt. vt sup. Od. 1. lib. 1. *bellaq; matribus Detestata.* abominatus igitur *παθιπκόν.*

IMPIA PERD.] nos impij, qui huius ætatis sumus, Romam perdemus, quam tot hostes violare non potuerunt.

DEVOTI SANG.] quorum sanguis Dijs, vel morti videtur esse deuotus ad expianda maiorum nostrorum scelera. vide sup. Od. 4. lib. 3. de voce, *deuotus.*

FERIS QVE RVRSVS, &c.] solum vrbs Romæ rursus erit incultum, infrequens, vastum, ac desertum, ferisq; receptacula, ac latebras præbebit. sup. Od. 3. lib. 3. *Paridisq; busto Insultet armentum, & catulos fera Celent inulte.*

BARBARVS (HEV) CIN.] cineres vrbs, vel ciuium, pedibus conculcabunt barbari.

EQVES SON. VERB. VNG.] id est, eques insultabit cineribus. Ennius 8. annal. *Consequitur summo sonitu quatit vngula terram.* idem 17. *It equos, & plausu caua concutit vngula terram.* Virgil. Georg. 3. *atq; equitem docuere sub armis Insultare solo.* Varius de morte: *Insultare docet campis.* Lucretius lib. 3. *Et contempsit, a quis insultans, murmura ponti.*

QVÆQVE CAR. VENT. ET SOLIB.] & ossa Romuli, quæ sunt penitus in terram defossa, & in vrna cõdita, atq; ita neq; ventis commouentur, neq; à solis radijs attinguntur, victor insolens dissipabit. Iam quòd ad verbū carendi attinet, nõ semper in eo inest velle. dicimus enim *carere febrì, carere culpa, carere malo, & similib.*

NEFAS VIDERE] videre Romulicineres dispersos. cod. vnus Vatic. & Torn. habent, *Nefas videri.* quam scripturam non improbo.

INSOLENS] sup. Od. 16. li. 1. *exercitus insolens.*

FORTE, QVID EXPEDIAT] fortè dictum pro fortasse. quod exemplum, vt rarum, notandum est.

EXPEDIAT] vtile sit, vt sup. Od. 8. lib. 2. *Expedit matris cineres opertos Fallere.* Catull. in Priapeijs, *Manumq; scorsum habebis, hoc tibi expedit.*

COMMVNITER, AVT MELIOR PARS] aut vos omnes communi consilio, aut melior pars vestrùm. melior autem propriè positum, non pro maiore.

MALIS CARERE QVÆRITIS, &c.] MALIS CARERE QVÆRITIS, &c.] ordo

D

E

F

A ordo est hic, Fortasse quid expediat, vos omnes queritis, aut melior pars vestrum: carere, id est, ut careatis malis laboribus. Graeci subintelligunt in huiusmodi loquendi generibus, particulam *ὄσπερ*, quae valet, ut interdum etiam, & quidem sapius, non subintelligitur, sed adhibetur. quod item imitatus est Hora. Od. 11. lib. 1. *ut melius, quicquid erit, pati, quomodo interpretantur Linacer, & Erasimus. vel repetendum est verbum queritis hoc modo, queritis quid expediat, & queritis carere, ut loquitur Od. 16. lib. 1. mitibus Mutare quero tristia.* & epist. 1. ad Mæcenatem, *queris me includere ludo.* adde cetera exempla, quae ascripti ad Od. 10. lib. 1.

MALIS LABORIBVS] *malis* epithetum est distinguendi causa adhibitum. sunt enim aliqui boni, & laudabiles labores. sunt & secundi, ut Od. 4. lib. 4. *Post hoc secundis vsq; laboribus Romana pubes creuit. malos labores* igitur intellige, qui perterruntur in bellis ciuilibus.

NULLA SIT HAC POTIOR] hanc sententiam potissimum sequamur, ut eamus quocumque nos pedes ferent, veluti Phocæi, &c.

PHOCÆORVM] à quibus Massiliam esse conditam traditum est. Athenæus lib. 13. *Ἀθηναίων ἐν τῇ Μασσαλιωτῶν πολιτείᾳ χράθει ὄσπερ. Φοκαῖς οἱ ἐν Ἰωνίᾳ, ἐμπροσθέν χράθην οἰκιστὰν Μασσαλίαν.* id est, Aristoteles in libro de Massiliensium rep. ita scribit. Phocæi ij, qui sunt in Ionia, mercaturæ studio dediti, Massiliam condiderunt. T. Linius lib. 34. *Iam tum Emporia duo oppida erant muro dimissa: unum Graeci habebant, à Phocæa, unde & Massilienses oriundi: alterum Hispani.* Idem Herodotus memoriae prodidit lib. 1. seu Clione. ubi hanc Phocæorum execrationem, quam hinc commemorat Horatius, his verbis exponit, *Μετὰ δὲ ὅς τῶν σπὶ ἐξέρχασθαι, ἐπιήσαντο ἰσχυρὰς κατὰ εὐς τῶν ὑπολεπομένων ἐσωντῶν τῶν σόλων. πρὸς δὲ πάντοσσι καὶ μύδρον σιδήρεον καταπόντωσαν: καὶ ὡμοσάν μὴ πέλιν ἐς Φοκαίῳ ἢ ξενίᾳ πέλιν ἢ τὸν μύδρον τῶν ἀναφῆναι:* id est. Postea quæ aut hoc ab ijs confectum est, magnis & validis execrationibus classis suæ reliquias deuinxerunt: præterea verò etiam massam ferream

C in mare demerserunt, & iurarunt non prius se in Phocæam reuersuros, quàm hæc massa è fundo maris emergeret, atque in summa aqua exstaret.

EXSECRA TA] execrationibus vsa, quas Graeci *ἀεὶς* & *κατὰ εὐς* appellant: unde *ἀεὶς* & *κατὰ εὐς* exsecrari. Cicer. Off. 3. *erranti viâ non monstrare: quod Athenis execrationibus publicis sancitum est.* sic loquitur Linius lib. 39. de Annibale, *Execratus deinde in caput, regnumq; Prusia, & hospitaleis Deos violata ab eo fidei testibus inuocans, poculum exhausit.* huiusmodi execrationis exemplum præter hoc de Phocæis, exstat & apud Æschinem in oratione *ἔξ Κτισσιφώνης*. satis erit mihi locum indicasse: *γέγραπται γὰρ ὅτι οἱ ἐν τῇ ἀεὶς: εἰς τὰ δὲ, φησὶ, ὡς εὐκαίνοι ἢ πόλις, ἢ ἰδιώτης, ἢ ἔθνος, οὐαζὴς ἔστω τῷ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς ἀρτέμιδος, &c.* id est, si quis hæc migrauerit, siue ciuitas, siue quis priuatus, siue natio, Apollini, Dianæ, Latonæ, Mineruæ prouidæ sacer esto. sequitur, *καὶ ἐπιχρεῖται αὐτῶν μὴτε γλῶ κάρπης φέρειν, μὴτε γυναικῶν τίκτειν γονεῦσιν ἐοικότα, ἀλλὰ τέρατα.* id est, & hoc eis precatur ut neque eisterra fructus efferat, neque vxores eorū liberos parentibus simileis, sed

monstra & portenta pariant. & apud T. Linius lib. 28. Annal. *His adhortationibus execratio dira adiecta est, siquæ a proposito spes, mollitiæq; animi flexisset.*

AT QVE LAREIS PATRIOS] cum duo cod. Vatic. & item Don. Faër. Torn. Cleric. Nico tiani, Ruffard. & item meus haberent *patrios*, ego reiecta vulgata lectione *proprios*, hanc probaui. **PEDES QUOCVMQVE FERVNT]** quocumque via patuerit, nullo nobis ab initio loco, quò eamus, proposito. sic & sup. Od. 11. lib. 3. *1. pedes quò terapiunt, & aura.* sic loquuntur & Graeci, ἢ *πόδες ἀγροί*, id est, quò pedes ducunt. Theocr. in Hyla. δ. *ἢ πόδες ἀγρον, ἐχάρει Μαινόμενος.* Apollon. lib. 1. Argon. *ἐς δὲ κέλευθον τὴν θέεν, ἢ πόδες αὐτῶν ὑπέκφερον εἰσισσιντα.* idem lib. 4. *Ὡς ἀρ ἐφῆ. τί δ' αἰψὰ πόδες φέρον ἐγκοπέσσαν.* Plautus mercat. *Nec podagricus, nec articularius est, quem rus pedes ducunt.* Virg. Mær. *Quò te Mæri pedes? habent lib. vet. ferent.*

PROTERVVS AFRICVS] tralatio est. sic supra ventos proteruos appellauit Od. 26. lib. 1. *Tradam proteruis in mare Creticū Portare ventis.*

SECUNDA ALITE] *αἰσίω ὄρνιθι*, auspicatò, bonis auibus. vide annot. ad Od. 15. lib. 1.

SED IUREMVS IN HÆC] quid sit in verba iurare, dixi supra ad Oden superiorem.

SIMVL IMIS SAXA RENAR. &c.] verba sunt ita concepta, posteaquàm saxa ex imis aquarum vadis in summam aquam emerferint, & exstiterint: tum nobis fas esse putemus in patriam, quam relinquimus, redire. prius autem redire, quàm saxa enatarint è profundo, sit nefas. ne prius in patriam redeamus, quàm saxa, quæ sunt in profundo, in summam aquam euaserint: proinde ac si dicat, numquam redeamus. sed satis apparet, Horatium historiam, & rem gestam, quam paullo antè ex Herodoto retulimus, spectauisse, quamuis non dicat, simul massa ferrea, (quam Herodotus *μύδρον σιδήρεον* nominauit) è maris fundo enatarit, sed *simul imis saxa renarim*, id est, simul atque saxa ex imis vadis emerferint, atque exstiterint, vel in summam aquam resilierint.

NEV CONVERSA DOMVM, &c.] nevetum pigeat nauibus domū reuehi, cum Padus, citerioris Gallia fluuius, ad montis Matini, qui est in Calabria, verticè peruenerit, antequam id fiat verò, pigeat nos in patriam reuertit. atqui numquam illud futurum est. tale est illud Virg. in Tityro. *Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrin.*

IN MARE SEV CELSVS] seu quando Apenninus, &c. ne pigeat, &c.

NOVAQVE LIBIDINE] noua & inusitata, & inaudita libidine. esset enim noua & inaudita, & monstri similis libido, si tigres famine libidine incensa à ceruis se subigi paterentur: & si miluij cum columbis commiscerentur, & cū vaccis leones: quemadmodum pictor ille ridiculus esset, qui placidis copularet immitia, *Serpenteis auibus geminaret, tigribus agnos*, ut ait epist. ad Pison. princip.

SUBSIDERE] succumbere, subiacere. sic Luc. li. 4. *Nec ratione alia volucres, armenta, feraq; Et pecudes, & equa maribus subsidere possent, Si non, &c.* **CREDVLA NEC FVLVOS].** i. & quoniam non time-rint armenta leones, &c. alij libri habent *stauos.*

CREDVLA]

A **CREDULA**] id est, quando vsq; ad eò fuerint credula, vt sibi non timeant à leonibus. *non timeant credula*, genus est loquendi, quod suprà notauimus: in quo nomen appositum vim verbi adiuuat. quale & illud Od. 2.4. lib. 1. *Prinignis mulier temperat innocens*. de quibus vide annot. ad Od. 8. lib. 3. Nam hoc totum, *nec timeant leones credula*, perinde valet ac si dixisset, & in non timendis leonibus credula sint. **FVLVOS**] nonnulli lib. veteres habent *flauos*: quidam alij *seuos*.

LÆVIS HIRCVS] factus læuis, qui est, horridus, & hirsutus natura.

ABSCINDERE] præcidere, intercludere, abrumpere.

EAMVS OMNIS EXSECR. CIV.] tota ciuitas, (inquit) aut melior pars, *exsecrata*, id est, execratione tali vsa, *eamus. omnis*, est re cti casus, ne quis errans putet esse accusandi cas. numeri multitudinis.

B **INDOCILI MELIOR GREGE**] melior multitudine indocta, atq; imperita, cui persuaderi non potest, vt patria relicta, alias terrarum oras petat. indocilis est, qui ad discendum ineptus est, qui doceri non potest, vt sup. Od. 1. lib. 1. *indocilis pauperiem pati*. & Od. 3. lib. 3. *tigres indocili iugum Collo trahentes*.

MOLLIS ET EXSPES] pars autem mollis, & laboris impatiens: & ab omni spe derelicta, &c. tale illud est Virg. *Æn. 5. Transcribunt urbi matres, populumq; volentem Deponunt, animos nil magna laudis egentis*.

INOMINATA PERPRIMAT CVBILIA] sedes malè ominatas, & infelices, *δυσσηνώνες κοιτάς* perpetuò incolat. *inominata* sic dictum puto, vt, inauspicata.

PERPRIMAT] perpetuò premat: quod valet, perpetuò in eis infideat, & hæreat.

MVLIEBREM TOLLITE LVCTVM] sic habent omnes libri vulgati: quibuscum consentiunt aliquot manuscripti. Sed mihi magis placet ea, quæ in alijs manuscrip. reperitur, scriptura: *muliebrem pellite luctum*. nam vulgata lectio, quamuis eam confirmet nonnulli veteres, non mihi videtur æquè Horatiana, quia Horatius verbum tollendi rarius solet vsurpare, pro auferre: sapius pro excipere, & fumere: quale illud, *partem vel tolleret omneis*. epist. 7. lib. 1. Quin dixisset potius *muliebrem ponite luctum*: vt Virg. lib. 11. *Æneid. Pone animos*. & Horat. epist. 16. lib. 1. *Pone, mecum est: pono, tristisq; recedo*. & epist. 10. *si quid mirabere, pones Inuitus*. Verūtamen tolle querelas dixit epist. 12. princip. pro aufer querelas. Ex quo, licebit, si quis volet, vulgatam lectionem retinere ac tueri. Iam quòd ad muliebrem naturam attinet, ad lugendum propensam, tale est illud suprà Od. 10. eod. lib. *Et illa non virilis eiulatio*.

PRÆTER ET VOLATE] & præteruolate, præteruehimini, præterite.

NOS MANET] nobis est præternauigandus, vel nobis debetur: idque dicit propter insulas fortunatas, quæ sunt in Oceano. de verbo manendi sup. Od. 2.8. lib. 1.

CIRCVMVAGVS] à quo vniuersa terra cir-

cumfunditur. M. Tull. lib. 6. de rep. *omnis enim terra, quæ colitur à vobis, angusta verticibus, lateribus latior, parua quedam insula est, circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod magnum, quod Oceanum appellatis in terris*. Catull. de nupt. Pèl. & Thet. *Oceanusq; pater, totum qui amplectitur orbem*. Horatius autem videtur Homericum epithetum expressisse, *ἀπόρροον*, id est, *εἰς ἑαυτὸν ὀρέοντα, ἢ ἑσσω ἐπανόντα, καὶ εἰς κῆκλι ἄρμα πᾶσα γόμενον*. qui in seipsum reuertitur, dum circuli instar circumducitur. Sic Orpheus, *Κύκλον δ' ἀκαμάτη, καλὴρὸν ὠκεανόιο, Ὀς γαῖαν δίνησι πᾶσι ἔχει ἀμφιελίξας*. id est, *Circumium Oceani, quem motio nulla fatigat: Et qui vorticibus terrarum amplectitur orbem*.

ARVA, BEATA PETAMVS ARVA] concinna & peruenusta *ἐπαλάλησι*. *Petamus* (inquit) *arua, arua, inquam, beata*. Quidam hoc ordine & sensu legunt, *Nos manet Oceanus circumuagus arua: beata Petamus arua, &c.*

DIVITEIS ET INSVLAS] quas fortunatas appellant Latini: & Græci *ὀλίβες νήους*. sic suprà Od. 8. li. 4. *diuitibus consecrat insulis*. in quibus est campus Elysius. Homer. *ὁδ. δ. Ἀλλά σ' ἐς ἡλύσιον πεδίον, καὶ πείρατα γαῖης Ἀθάνατοι πέμψουσιν. ὅθι ξανθὸς ῥαδάμανθος. Τῆσφ' ῥήισθ βιοτὴ πέλει ἀνδρώποισιν, Οὐ νιφετός, ἔτ' ἄρ' χεῖμαρ πολὺς, ἔτε ποτ' ὄμβρος. Ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγυρπείοντας αἰήτας Ὠκεανὸς ἀνίστη ἀναψύχων ἀνδρώποισιν*. id est, sed te in campum Elysium, & orbis terrarum fineis Dij im mortales deducet, vbi est flauus Rhadamanthus: Qua in regione viuendi ratio facillima, & minimum laboriosa est hominibus: non sunt in ea nives, non hyems multa, non imbres: sed semper Oceanus Fauonios suauiter spiranteis mittit, ad homines refrigerandos.

TELLVS INARATA] ἀνήροτος. Homerus de Cyclopiibus *ὁδ. 1. Οὐτε φυτὸν οἱ χερσὶ φυτὸν, ἔτ' ἀρόσωσι, Ἀλλὰ πᾶ γ' ἀσπερτε, καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται*. id est, neq; manibus stirpis plantant, neq; arant: sed omnia eis nascuntur non lata, & inarata. sic Hesiod. *ἐργὴ καὶ ἡμ. καρπὸν δ' ἔφερον ζείδωρος ἀρεσσε. Ἀντιμάτη πολλὸν τε καὶ ἀφρονον*. id est, fructum autem efferebat terra rerum vitalium largitrix, sua sponte, multum & copiosum. Sic Quid. lib. 1. *Metam. Ipsa quoq; immunitis, rastroq; intacta, nec ullis Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus, &c.* sequitur paucis pòst versib. *Mox etiã fruges tellus inarata ferebat*. & Virg. lib. 11. *Geor. ipsaq; tell' Omnia liberi nullo poscete ferebat*.

IMPVTATA] non putata, non culta. Festus, *Putum antiqui dicebant pro puro. unde putata viues & arbores, quòd decisis impedimētis remanerēt pure*.

NUMQVAM FALLENTIS] numquam fallentis spem domini. sup. Od. 1. lib. 3. *fundum mendacem* dixit, qui spem agricolæ fallit. tale est illud epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Spem mentita seges*. eadem ratione agrū fidelem appellamus, qui multo plus reddit domino, quàm accepit. sic sup. Od. 16. lib. 3. *Et segetis certa fides mee*.

TERMES] ramus ex arbore dereptus. nec folijs repletus, nec nimis glaber. Festus. alij propriè ramum oliuæ esse volunt.

SVAMQVE] id est, non insitam, sed naturalem, & propriam. contra Virgil. de insitis lib. 2. *Georg. Miraturq; nouas frondeis, & non sua poma*.

PVLLA]

A P V L L A] nigra, non viridis, nec acerba: sed matura.

LEVIS CREPANTE LYMPHA] illustris ὑποτύπωσις aquæ cum murmure è loco declivi defluentis, per translationem à rebus animatis. Sic Lucret. lib. 5. *Qua via se ceta semel liquido pede detulit undas.* & Virg. lib. 9. *Æn. cunctatur & amnis Raucâ sonans, reuocatq; pedem Tiberinus ab alto.* Idem in Culice, *Castaliæq; sonans liquido pede labitur unda.* codices Faër. & Iannoct. habent *crepitante*: quæ scriptura mihi non displicet. malim tamen *trepidante*, si quid mutandum sit.

INIVSSÆ] sua sponte, αὐτὴματα, αὐτὴ κέλευσι.

VENIUNT AD MULCTRA] mulctrum, & mulctra æquæ sunt vsitata. Virg. in Palamone, *Bis venit ad mulctram.*

TENTA] distenta, vt sup. Od. 2. *Distenta siccet vbera.* vtitur & Saty. 5. lib. 2. eodem simplici: *seu pingui tentus omafo Furius, &c.*

B GREX AMICVS] φίλος, carus, vt suprà multis locis.

NEC VESPERTINVS, &c.] id est, nec vrfus vesperigemit circum ouile. sic loquitur Virg. Georg. 3. *Nec gregibus nocturnus obambulat,* id est, noctu. idem ibid. de Leandro, *Noctē natat cæca ferus freta,* id est, serò. & Æn. 8. *Nec minus Æneas se matutinus agebat.* Horat. Saty. 3. lib. 1. *Et qui nocturnus Diuum sacra legerit.* Idem epist. ad Numicium lib. 1. *Nauus mane forum, & vespertinus pete te ctum.* Idem Saty. 4. lib. 2. *Si vespertinus subito te oppresserit hospes.* & Saty. 6. lib. 1. *Fallacem circum, vespertinusq; pererro Sape forum.* & Saty. 6. lib. 2. *urbis auentes Mœnia nocturni subreperere.* & Saty. 7. eiufd. lib. *iusserit ad se Mæcenâ serum sub lumina prima venire.* & Od. 15. lib. 1. *tamen, heu, serus adulteros Crineis puluere collines.* fluxit autem hoc loquendi genus à Græcis. Hom. il. 6. *Ὡς κε πανημέλειοι συγερά κρινώμεθ' Ἀρηϊ.* id est, vt toti nocturni tristi decertemus Marte. & il. 11. *Πανύχοιο μὲν ἐπιπτα κερικκομόωντες Ἀχαιοὶ Δαίνοιο.* id est, toti nocturni Græci epulabantur. Iterum il. 6. *Οὐ γὰρ πανύχιοι εὐδειν βυληφόρον ἀνδρα.* id est, non oportet totum nocturnum dormire virum consiliarium. Idem il. 1. *Χθίζος ἔβη μετὰ δαΐτα.* id est, hesternus abiit ad epulas. Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. *Εὐτε λοεσαμένη τέρενα χόρα καὶ λίπ' ἐλαίω Χελοσαμένη τυχή καταλέξεται ἐνδοθι οἴκω.* Cum loto tenero corpore, & pingui oleo vncta nocturna cubabit domi. idem ibid. *Πρῶτον παμφαίνων ὀππτελλεται ἀκροκνέφαμος.* id est, Primum totus collucens oritur primo diluculo. idem in Aspide, *Πανύχιος δ' ἀρ' ἔλεκτο παρ' αἰδοίη ᾤχετοίσι.* id est, totus nocturnus cubuit iuxta verecundam vxorem. Theocr. *θαλυσοίσι.* ὁ δ' ὄρθριος ἄλλον ἀλέκτωρ Κοκκύσθων νάρκασιον ἀνιρῆσι διδοίη. id est, Gallus autem matutinus cucuriens aliū in torpores molestos conijciat. Eurip. Hecuba, *μεσονύκτιος ἀλλύμαν.* id est, medionocturnus perij.

C CIRCVMGEMIT VRSVSOVILE] circum ouile gemit. talia sunt illa, quæ suprà collegimus ad Od. 7. lib. 2. *inter errem Nuda leones. purgatam crebrò qui personet aurem, &c.*

VT NEQVE LARGIS] mirabimur quomodo neq; Eurus nimijs imbris terras abstergeat, deterat, minuat: neq; sol nimijs caloribus exurat.

sic loquitur Saty. 6. lib. 2. *Sine Aquilo radit terras.* **D**

PINGVIA NEC SICCCIS VRANTVR SEM.] significat, ab illis locis etiam abesse siccitatem: quam αὐχμὸν appellant Græci. Virg. Melibœo, *Aret ager.* Idem lib. 1. Georg. *Et cum exustus ager morientibus estuat herbis: Ecce supercilio, &c.* loquitur mox, *scatebrisq; arentia temperat arua.*

VTRVMQVE REGE TEMPERANTE] moderante, modificante. de verbo temperandi suprà Od. 8. lib. 1.

NON HVC ARG.] tale propemodum est illud Virg. de Italia lib. 2. Georg. *Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem Inuertere, &c.*

ARGOO REMIGE.] Argoois remigibus, vt suprà *multo milite, multa cane.* dixi ad Od. 2. huius lib. Argoois remiges appellat heroas illos, & Græciæ principes, qui Argo naui vecti sunt, vellus aureum petentes: quæ sola, vt aiunt Homer. Pindarus, Theocritus, Apollonius, Cyaneas illas, seu Symplegadas, beneficio Palladis, incolumis prætergressa est. sic Homer. ὁ δ. μ. *Ὀἴη δὲ κένηζε παρέπλω πιντόπορος νῆος Ἀργὸν πᾶσι μέλισσα.* Pind. *πυθ. εἰδ. δ. Ες δὲ κίνδωνον βαρῶν ἱέμενοι δεσπότην λίσσοντο καὶ ὠν σιωδρόμαν κινήμον ἀμαμάκετον ὀκυζῆν πύτρων.* Theocr. in Hila. *Ἀπὸς κωνεῶν ἐχ' ἠΐαπο σιωδρομάδων ναῦς Ἀλλὰ διεξείξῃ, βαδῶν δ' εἰσέδραμε φᾶσιν, λειπὸς ὡς μέγα λαΐτμα.* Apollo. *Ἀργοναυτ. 6. Καὶ τὸτ' Ἀθωαῖν σιβαρῆς ἀντίσασσι πύτρης Σκαμῆ. διεξίπερῆ δὲ διαμπερὲς ὡσε φέρεσται. Ἡδ' ἰκέλη πτερόεντι μετῆρος ἐσοῦτ' οἰσῶ.*

COLCHIS] Medæa. Propert. lib. 2. *Seu mihi Circeæ pereundum est gramine, siue Colchis Colchia-cis vret athena foci.*

SIDONII] Cadmo dūce. Hic Phœnicum classe vectus, rudibus adhuc Græcorum populis, & ciuilioris cultus, & litterarum pingendarum auctor fuisse dicitur. quod cum multi scriptores memoria prodiderint, tum Cornel. Tacit. Annal. lib. 2. scriptum reliquit.

CORNUA] cornua antennarum. Virg. Æn. 3. *Cornua velatarum obuertimus antennarum.*

LABORIOSA NEC COH. VLYSSEI] Od. 6. *Nec cursus duplicis per mare Vlyssæi.* & infra Oda proxima. *Laboriosi remiges Vlyssæi.* laboriosus appellatur is, qui multum laborem perfert, vt M. Tull. pro Cælio, *Vos laboriosos existimet.* & res laboriosa, laboris plena, & magno labore perfecta. Catull. *Doctis Iupiter, & laboriosis.* Iam Vlyssæi quattuor esse syllabarum ab antiquo recto Vlyseus, notum est.

NULLA NOCENT PECORI] Virg. in Tityro, *Nec mala vicini pecoris contagia ledent.* vsitatus est nomen contagionis: & eo semper vtitur M. Tullius.

VT INQVINAVIT] Posteaquàm atas areæ successit aureæ. notissima ex Hesiodo hæc atatum dissimilitudo est. & diximus hac de re sup. ad Od. 2. lib. 4. non nulla.

QVORVM] quotum, nempe sæculorum ferreorum, datur fuga pijs. id est, quæ tempora ferrea licet ijs, qui non sunt ciuili sanguine cruenti, me vate, effugere. *fuga.* id est, vt Homerus loquitur, ἀλεωρή: vt alij, ἰσπεφυγή, seu ἐκκλισις.

A AD CANIDIAM.

Ode 17.

Petit ut sibi ignoscat. eam autem dum vult videri placare, grauissimè & acerbissimè vellicat, atq; adeò lacerat.

I *A* Miam efficaci do manus scientia:

Supplex & oro regna per Proserpinæ,

Per & Dianæ non mouenda numina,

Per atq; libros carminum valentium

Refixa celo deuocare sidera,

Canidia parce vocibus tandem sacris:

Citumq; retrò volue, volue turbinem.

Mouit nepotem Telephus Nerëum:

B *In quem superbus ordinat agmina*

Mysorū: & in quem tela acuta torserat.

Vixere matres Iliæ addictum feris

Alitibꝰ, atq; canibus homicidā Hectorē,

Postquàm relictis mœnibus rex prœcidit,

Heu, peruicacis ad pedes Achillei.

Setosa duris exuere pellibus

Laboriosi remiges Vlysei,

Volente Circe, mœbra: tunc mēs, & sonus

Relatus, atq; notus in vultus honor.

Dedi satis, superq; pœnarum tibi,

Amata nautis multum, & institoribus.

Fugit Iuventas, & verecundus color

Reliquit ossa pelle amicta lurida:

C *Tuis capillus albus est odoribus:*

Nullum à labore me reclinat otium:

Vrget diem nox, & dies noctem: neq; est

Leuare tenta spiritu præcordia.

Ergo negatum, vincor ut credam miser,

Sabella pectus increpare carmina:

Caputq; Marsa disilire nenia. (deo,

Quid amplius vis? ô mare, & terra, ar-

Quantum neq; atro delibutus Hercules

Nesci cruore: nec Sicana feruida

Virens in Aetna flamma. tu, donec cinis

Iniuriosis aridus ventis ferar,

Cales venenis officina Colchicis.

Quæ finis? aut quod me manet stipendiū?

Effare: iussas cum fide pœnas luam:

Paratus expiare, seu poposceris

Centum iuuenos: siue mendaci lyrâ

Voles sonari: tu pudica, tu proba:

Perambulabis astra sidus aureum.

Infamis Helenæ Castor offensus vice,

Fraterq; magni Castoris, victi prece

Adempta vati reddidere lumina.

Et tu (potes nam) solue me dementia:

O nec paternis obsoleta sordibus,

Nec in sepulcris pauperum prudens anus

Nouendialeis dissipare pulueres.

Tibi hospitale pectus, & pura manus:

Tuusq; venter partumeius: & tuo

Cruore rubros obstetrix pannos lauit,

Vt cumq; fortis exsilis puerpera.

Canidia respondet, ostendens, se nullis precibus exorari, nulla ratione placari posse.

Quid obseratis auribus fundis preces?

Non saxa nudis surdiora nauitis

Neptunus alto tundit hibernus salo.

Inultus ut turiferis Cotyttia

Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?

Et Esquilini pontifex venefici

Impune ut urbem nomine impleris meo?

Quid proderit ditasse Pelignas anus,

Velociusue miscuisse toxicum,

Si tardiora fata te votis manent?

Ingrata misero vita ducenda est in hoc,

Nouis ut usq; suppetas doloribus.

Optat quietem Pelopis infidus pater,

Egens benignæ Tantalus semper dapis:

Optat Prometheus obligatus aliti:

Optat supremo collocare Sisyphus

In monte saxum: sed vetant leges Iouis.

Voles modò altis desilire turribus:

Modò ense pectus Norico recludere:

Frustraq; vincla gutturi nectes tuo,

Fastidiosa tristis agrimonia. (ques:

Vectabor humeris tunc ego inimicis e-

Meaq; terra cedit insolentiæ.

An, quæ mouere cereas imagines,

(Ut ipse nosti curiosus) & polo

Deripere Lunam vocibus possim meis:

D

Possim